

TROMS

Arkeologiske rapporter fra
Norges arktiske universitetsmuseum

Sålding av løsmasser fra Kjellerhaugen Seivåg, Bodø k.

Jon Gunnar Blom

UiT Norges arktiske
universitetsmuseum

Tromura 2022

Arkeologiske rapporter fra Norges arktiske universitetsmuseum, UiT Norges arktiske universitet

ISSN: 2535-4248 (elektronisk utgave)

Utgiver: Septentrio Academic Publishing, Tromsø, Norway

Redaksjon: Anja Roth Niemi og Janne Oppvang

DOI: <https://doi.org/10.7557/trm.6749>

Foto: Norges arktiske universitetsmuseum - UiT Norges arktiske universitet

Kart og illustrasjoner: Jon G Blom

Prosjektet er bekostet av Riksantikvaren

Rapporten er lisensiert under en Creative Commons Navngivelse-DeLPåSammeVilkår (CC BY-SA). Lisensen tillater andre å tilpasse og bygge videre på arbeidet så lenge det krediteres og lisensieres videre på samme måte.

Sålding av løsmasser fra Kjellerhaugen

Seivåg, Bodø k.

Jon Gunnar Blom

UiT Norges arktiske
universitetsmuseum

Lokalitet: Seivåg

Id.nr.: 269473 og 271104

Kulturminnetype: Grav og funnsted/løsfunn

Undersøkelsesår: 2020

Areal: -

Tiltakshaver: Mariann Kristiansen og Roy-Are Nergård Albertsen

Kommune: Bodø

Fylke: Nordland

Gnr/bnr: 80/7

Koordinater: UTM Sone 33 N: 477900 Ø: 7456969 N

Feltleder: Jørn Henriksen

Prosjektansvarlig: Anja Roth Niemi

Rapport: Jon Gunnar Blom

Dato: dato rapport levert

Prosjektnr.: 149377101

Ephorte: 2020/2289

Aksesjonsnr.:

Gjestandsbase: Ts16066

Nøkkelord: Arkeologi, sålding, løsfunn, sølvring, grav, bein

Sammendrag

Prosjektet omfattet sålding av masser som lå over den forstyrta grava på Kjellerhaugen, samt sålding av masser fra grøfteoppkast i forbindelse med graving av ny vannlinjetrasé til våningshuset.

Det ble funnet flere beinfragmenter og gjenstander, men ingen av beinene stammet fra menneske og gjenstandene var moderne.

Innhold

Bakgrunnen for undersøkelsene	1
Gjennomføring	1
Beliggenhet og kulturmiljø.....	1
Målsetting og undersøkelsesmetode	2
Resultater	2
Løsmassene fra gravfunn id. 269473.....	2
Løsmassene fra funnsted for arming id. 271104	4
Dyrebein.....	5
Oppsummering	6
Litteratur	9
Vedlegg.....	10

BAKGRUNNEN FOR UNDERSØKELSENE

I forbindelse med renovering av et eldre hus på gården Kjelderhaugen/Kjellerhaugen på Seivåg/Straumøya kom det frem flere gjenstander under gulvet på et nyere tilbygg. Funnene bestod av en jernøkse, en glassperle og diverse andre jerngjenstander. Tiltakshaverne (eierne) meldte funnet til Nordland fylkeskommune og de vurderte funnstedet som en forstyrret gravrøys (Ask ID 269473). UM – Norges arktiske universitetsmuseum utførte samme år en arkeologisk undersøkelse av gravanlegget (Se Henriksen, Niemi og Blom 2022). Før gjenstandene ble oppdaget hadde det blitt fjernet/sugd ut en større mengde masser fra området under gulvet. Disse ble deponert ca. 1km unna, ved krysset mellom fv. 7494 og veien til gården Skagen (se Fig.1), og utgjorde to sammenhengende hauger av hovedsakelig skjellsand og jord. Det ble ikke tid til å sålde disse massene samtidig som undersøkelsen av Ask ID 269473 (26 – 30.05.2020)

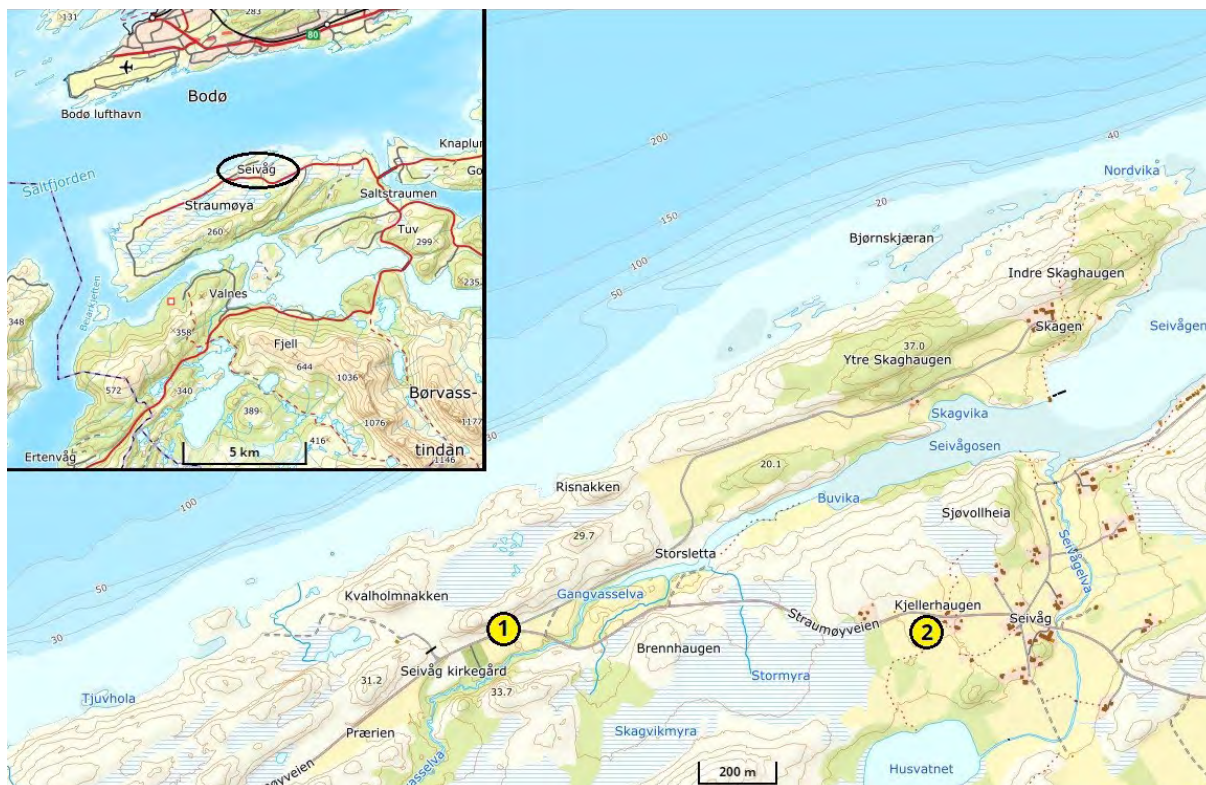
Etter UMs undersøkelse våren 2020 ble det på sensommeren gjort ett nytt løsfunn av en sølvring (Ts16023.1) i masser fra graving av en ny vannledningstrasé til våningshuset på Kjellerhaugen. Tidligere vannledning lå bare 40 cm dypt, og det er seinere bygd plattning over denne. For å få avstand til den sikringsundersøkte grava og spare plattningen ble ny vannledningstrasé gravd i bue rundt syrin og ripsbusker fram til stoppekrana. Gravedybden var 1,0 -1,2 meter (Hauglid 202b). Funnstedet (Ask ID 271104) ble meldt inn og det ble vurdert at de gjenstående massene fra grøfteoppkastet burde såldes (, brev NFK 21.08.2020). Det ble opprettet nytt prosjekt for sålding av disse løsmassene og de gjenstående deponerte løsmassene fra toppen av den forstyrrede gravhaugen under huset. Dette ble gjennomført i forbindelse med en annen arkeologisk undersøkelse høsten 2020 på gården Skagen (Henriksen 2021).

GJENNOMFØRING

Massene ble såldet av Jørn Henriksen og Jon Gunnar Blom fra UM 03.09 og 05.09. Feltassistent og leder i Nordnorsk metallsøkerklubb Tor-Ketil Krokmyrdal deltok i metallsøking av såldemassene ved innkjøringa til gården Skagen.

BELIGGENHET OG KULTURMILJØ

Gnr./bnr. 80/7, «Kjelderhaugen» ligger i Seivåg på nordsiden av Straumøya i Bodø kommune, ca. 370 m sør for vågen, og ca. 27 m.o.h. Stedet er lokalisert på sørsiden av Saltfjorden, på den andre siden av fjorden, sørøst for Bodø by. For ytterligere beskrivelse av bl.a. topografi, øvrige registrerte kulturminner og bosetningshistorie for området henvises det til utgravingsrapport fra undersøkelsen av den forstyrrede grava som ble oppdaget under våningshuset (Henriksen, Niemi og Blom 2022).

Figur 1- Oversiktskart Seivåg. (1) er hvor løsmassene fra gravhaugen på Kjelderhaugen (2) ble deponert.

MÅLSETTING OG UNDERSØKELSESMETODE

Målet for undersøkelsen var å fange opp funn som kunne ha kommet med løsmassene, både fra sandlaget over gravrøysen under huset og i massene fra grøfta til den nye vannledningen.

Vi begynte våre undersøkelser av løsmassene i krysset inn til Skagen ved å spre ut massene på presenning. Dette ble gjort for å få best mulig utgangspunkt for metallsøk, og vi var interessert i å se om metoden var nyttig til en slik undersøkelse. Det ble spredt ut masser i 10-20cm lag, søkt med detektor, samlet funn og la over ett nytt lag med masser og gjentok prosessen. Dette ble avsluttet etter anslagsvis 10-20% av haugen var gjennomført. Det kom kun frem moderne funn og siden massene skulle såldes ville vi fange opp eventuelle metallfunn sammen med bein og andre organiske materialer. Hele haugen ble tørrsåldet med 4mm maskevidde.

Massene fra grøftegravningen på Kjellerhaugen ble tørrsåldet med 4mm maskevidde.

Beinfragmenter og funn ble samlet inn, beina fra den største haugen ble siden sendt til artsbestemmelse.

RESULTATER

LØSMASSENE FRA GRAVFUNN ID. 269473

Av metallfunn kom det kun frem moderne gjenstander, hovedsakelig forskjellige typer spikre, stifter og skruer. Det var observert papp, plast, trevirke og andre moderne gjenstander gjennom hele haugen, og det var noenlunde uniformt. Kanskje var det noe mer stein og større biter av materiale ytterst i haugen, som kan komme av hvordan massene sorterer seg når de blir sugd ut av gulvområdet, hvordan de ble dumpet og kanskje hvordan været har påvirket haugene. Haugen hadde ligget uten beskyttelse 4,5 måneder og vind og regn hadde ført til noe påvirkning av massene. Saldemassene ble deponert på stedet, men i mindre hauger.

Figur 2 - Løsmassene slik de fremstod ved NFKs befarig 16. mai (Hauglid 2020a)

Det ble kun funnet moderne gjenstander, med mulig unntak av ett knivskaft av bein/gevir (Ts16066.2). Det ble tatt inn en mengde med bein (Ts16066.1). Undersøkelsen av graven på Kjellerhaugen viste at skjelettmaterialer var dårlig bevart og i stor grad fragmentert, så det var sannsynlig at noe kunne ha kommet med i massene. Dette ble sendt inn til artsbestemmelse.

Figur 3 - Tørrsilding av løsmassene

Figur 4 - Massene ferdig såldet

LØSMASSENE FRA FUNNSTED FOR ARMRING ID. 271104

Figur 5 - Massene fra grøftegravinga der armring ble funnet med metallsøk (Hauglid 2020b)

Grøfteoppkastet på Kjellerhaugen hadde langt mer innslag av vegetasjon, større steiner og moderne metallgjenstander. Massene ble såldet og lagt i den delvis åpne grøfta som stod igjen etter gravinga. Det ble kun funnet moderne gjenstander og noen få dyrebein.

Figur 6 - Grøftmassene ferdigsåldet og deponert i gjenstående grøft

DYREBEIN

Beinmaterialet fra haugen med løsmasser fra gravfunnet under bolighuset (id. 269473) ble sendt inn til Universitetet i Bergen for artsbestemmelse. Hensikten var å se om fragmenter fra menneskeskjelett var kommet med i løsmassene.

Alle beinfragment var ubrent og var fra pattedyr, hovedsakelig storfe og sau. Ett reinsdyrsgevir med kuttemerker ble også identifisert.

Tabell 1 - Ts16066.1, dyrebein, forenklet resultatliste

IDnr	Art	Antall	Vekt i g	<0,1g	Modifikasjoner
1	Sau	1	6,7		
2	Pattedyr (ubestembar)	5	17,4		
3	Pattedyr (ubestembar)	2	0,5		
4	Sau/ Geit	1	8,6		
5	Storfe	1	10,2		
6	Pattedyr (ubestembar)	1	1,6		
7	Storfe	1	1,3		
8	Sau/ Geit	1	1,4		
9	Partåete (klovdyr)	1	0,7		
10	Pattedyr (ubestembar)	3	4,5		
11	Pattedyr (ubestembar)	1	1,5		kuttet
12	Partåete (klovdyr)	1	5,6		

13	Partåete (klovdyr)	1	0,8		
14	Partåete (klovdyr)	1	0,9		kuttet distalt, hoggemerke medial
15	Pattedyr (ubestembar)	1	0	x	
16	Pattedyr (ubestembar)	1	0,8		
17	Reinsdyr	1	2,8		kuttet

OPPSUMMERING

Dette var i utgangspunktet et ukomplisert prosjekt, der den største utfordringen var at det var fysisk tungt å sålde alle massene. Det ble ikke tatt eksakte mål av haugen(e), men det anslås at massene i veikrysset var mellom 1,5 og 2 m³ (2,5 – 3,6 tonn) og grøftemassene ved huset var ca. 0,25-0,3 m³ (450 – 550 kg).

Det framkom ingen funn som indikerte at det hadde kommet med materiale fra en eller flere forstyrrede graver. Gjenstandene peker mot moderne aktivitet, mest sannsynligvis fra oppføring (og nå renovering) av tilbygget på 80-tallet og oppføringen av våningshuset i 1914. Beinmaterialet er typisk for kulturlag i gårds kontekster og anses å stamme fra moderne gårdsdrift.

Figur 7 - Ts16966.2 Knivskaft

Et knivskaft av bein/horn/gevir med firkanta tverrsnitt kan i teorien stamme fra middelalder. Disse finnes også i moderne kontekster, og sett i sammenheng med resten av funnmaterialet er også dette funnet vurdert til å være moderne.

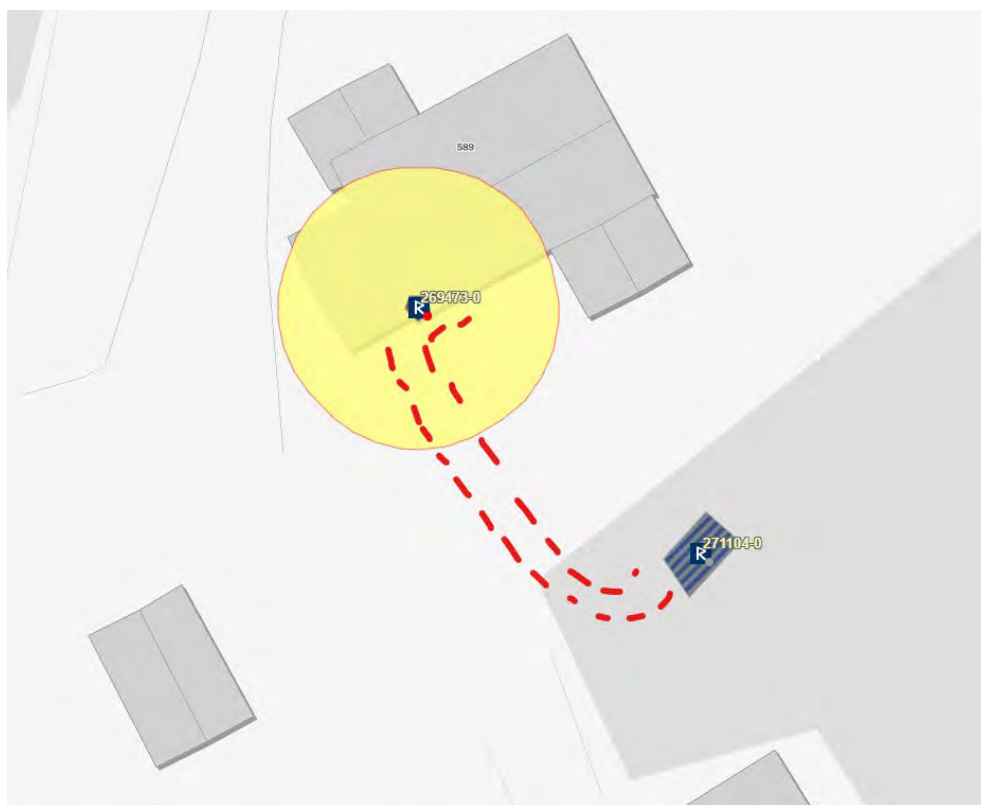
I alt tyder dette på at massene som ble sugd ut under gulvet har blitt påført i moderne tid. Selv om funnene som ble oppdaget under renoveringene lå lengre oppe i massene under gulvet, så har det meste av gjenstander og skjelettfragmenter fra den forstyrrede grava (eller gravene) ligget såpass dypt at det ikke ble videre forstyrret av massefjerningen.

Figur 8 - Ts16023.1 Arming i sølv, foto UM

Det er usikkert hvilken opprinnelig kontekst sølvringen (Ts16023.1) som ble funnet i grøftmassene på gården kom fra. Under såldinga av resten av massene kom det ikke frem gjenstander som kunne stamme fra grav eller depot. Selve ringen er datert til 900-1000 tallet (Spangen 2005:63, arming g). Resultatene fra undersøkelsen av den forstyrrede grava i huset viser litt forskjellige dateringer basert på 14C-datering og typologi. To skjelettfragment er datert til henholdsvis AD650 og AD775, gjenstandene er typologisk datert til bl.a. merovingertid og tidlig vikingtid (Se Henriksen, Niemi og Blom 2022)

Dette kan indikere at det er snakk om flere graver, og vi har et forstyrret gravfelt i dette området. Ringen kan ha kommet fra en uopptaget grav i hagen, men det er en mulighet at den stammer fra den ene grava som lå delvis under gulvet. Selve grava fortsetter under grunnmuren av det eldre huset og strekker seg trolig på utsiden av huset mot hagen der det har blitt gravd (se fig 9 og 10).

Figur 9 - Markering av forstyrret grav (269473-0), funnsted for arming (271104-0) og omtrentlig trasé for ny vannledning (rødt).

Figur 10 - Trase for ny vannledning (gult) og markering av hvor den forstyrte grava under våningshuset (rødt). Bilde fra Hauglid 2020b.

LITTERATUR

HAUGLID, M. 2020a. Funn av jernaldergrav i forbindelse med renovering av gammelt våningshus (id 269473). Nordland fylkeskommune, rapport, arkivsaknr. 20/9601

HAUGLID, M. 2020b. Funn av armring av sølv i masser fra grøfteoppkast, id 271104, Nordland fylkeskommune, rapport, arkivsaknr. 20/9601

HENRIKSEN, J. 2021. Myntfunn på Skagen i Seivåg. Ettersøk og maskinell sjakting av mulig myntdepot. UM arkeologiske rapporter 2021, UM

HENRIKSEN, J, NIEMI, A. OG BLOM, J. 2022. Sikringsundersøkelse av gravfunn på Kjellerhaugen i Seivåg. Utgravning av yngre jernaldergrav under bolighus, gnr. 80/7, Bodø k., Nordland. Arkeologiske rapporter fra Norges arktiske universitetsmuseum, UiT Norges arktiske universitet

SPANGEN, M. 2005. Edelmetalldepotene i Nord-Norge. Komplekse identiteter i vikingtid og tidlig middelalder. Hovedfagsoppgave, Institutt for arkeologi, UiT

VEDLEGG

Rapport fra Universitetsmuseet, UiB: artbestemmelse av bein

JS 1857 Seivåg, Bodø k.

TS1 (såid 4.10

IDnr	Familie/Art	Norsk	Beinslag	Beindel	Side	Epifyse N	Vekt (g)	<0,1g	Kommentar	Brent/ Ubrent	Modifikasjoner
1	<i>Ovis aries</i>	Sau	Astragalus	Hel	sin	1	6,7			Ubrent	
2	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Lemmeknokler	dia		5	17,4		MMMLM	Ubrent	
3	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Ubestemt	fragm		2	0,5			Ubrent	
4	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	Sau/ Geit	Femur	dia, dist	sin	1	8,6		inkl. epifyse	Ubrent	
5	<i>Bos taurus</i>	Storfe	Patella	hel	dex	1	10,2			Ubrent	
6	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Vertebra	spina v thor./lumb.		1	1,6		MM	Ubrent	
7	<i>Bos taurus</i>	Storfe	Dens	I	sin	1	1,3			Ubrent	
8	<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	Sau/ Geit	Phalanx III	hel		1	1,4			Ubrent	
9	Artiodactyla	Partåete (klovdyr)	Costa	subprox. fragm.	sin	1	0,7		MM	Ubrent	
10	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Costa	fragm		3	4,5		MM	Ubrent	
11	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Costa	fragm		1	1,5		MM	Ubrent	kuttet
12	Artiodactyla	Partåete (klovdyr)	Costa	fragm		1	5,6		Størrelse <i>Bos taurus</i>	Ubrent	
13	Artiodactyla	Partåete (klovdyr)	Costa	subprox. fragm.	dex	1	0,8		MM	Ubrent	
14	Artiodactyla	Partåete (klovdyr)	Costa	prox.	dex	1	0,9		MM, trolig <i>Ovis/Capra</i>	Ubrent	kuttet distalt, hoggermerke medial
15	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Lemmeknokler	fragm		1	0	x	SM	Ubrent	
16	Mammalia (indet.)	Pattedyr (ubestemt)	Lemmeknokler	dia		1	0,8		Trolig metapodium eller radius	Ubrent	
17	<i>Rangifer tarandus</i>	Reinsdyr	Gevir	fragm		1	2,8			Ubrent	kuttet

SM= Small Mammal
MM= Medium Mammal
LM= Large Mammal